

(تاریخچه کتابخانه مسجد اعظم قم)

مسجد اعظم

مسجد اعظم قم یکی از آثار بزرگ آیت الله العظمی بروجردی است که در روز یازدهم ذی قعدة 4731 ق برابر با 12 تیرماه 3331 ش (در سالروز ولادت با سعادت امام رضا علیه السلام) طی مراسم با شکوهی کلنگ بنای آن به دست آیت الله العظمی بروجردی به زمین زده شد.

Broujerdi.ir

کتابخانه مسجد اعظم

پس از شروع بنای مسجد، آیت الله العظمی بروجردی به فکر افتادند، این بنای پرشکوه و با عظمت را با تاسیس کتابخانه‌ای مهم و مجهز تکمیل کنند. اعلام این موضوع و تصمیم ایشان در محافل علمی و دینی، با شور و شغف خاصی استقبال شد. به راستی این بنای مجلل بدون کتابخانه‌ای مناسب، ناقص به نظر می‌رسید.

آیت الله العظمی بروجردی به این نقیصه به خوبی پی برده بودند، از این رو به طور جدی تصمیم گرفتند هم زمان با بنای مسجد، تدریجا کتب کتابخانه را نیز تهیه کنند. ایشان در مرحله اول، 005 جلد و در مرحله دوم 0052 جلد از کتابخانه شخصی خودشان اهدا فرمودند. سپس بعضی از علما و افراد خیر کتابخانه‌های خود را چه شخصا و چه با وصیت، به این کتابخانه تازه تاسیس منتقل کردند.

از جمله آیت الله حاج آقا محمد مقدس اصفهانی (از علمای بزرگوار، پارسا و وارسته اصفهان که مدتی هم در قم از محضر آیت الله العظمی بروجردی استفاده کرده بود و مورد احترام عموم علما و فضیلتی حوزه به خصوص آیت الله العظمی بروجردی بودند) وصیت کردند کتابخانه‌شان را که در حدود دو هزار جلد کتاب نفیس و متنوع (اعم از چاپی و خطی) بود از اصفهان به قم آورده به این کتابخانه اهدا نمایند.

در تاریخ 72 شوال سال 0831 ق (پانزده روز پس از ارتحال معظم له) کتابخانه مسجد اعظم رسماً افتتاح شده است. البته قرار بود مراسم افتتاح در نیمه شعبان 0831 ق و با حضور ایشان انجام شود و در این خصوص، دعوتنامه‌هایی پخش شده و طی اعلامیه‌ای به اطلاع عموم رسیده بود، اما به علت حادثه‌ای که برای ایشان پیش آمده و باعث شکستگی در ناحیه پای ایشان شده بود، افتتاح به روز جمعه هفتم شوال موکول می‌شود. صبح روز جمعه در حالی که همه منتظر تشریف فرمایی ایشان بوده‌اند، ناگهان به عارضه قلبی دچار شده و حالشان بسیار وخیم می‌شود و بعد از چند روز منجر به رحلت ایشان می‌شود. سرانجام کتابخانه مسجد اعظم پانزده روز پس از ارتحال ایشان در تاریخ مذکور (72 شوال 0831 ق) که مطابق با 52 فروردین 0431 می‌باشد، با حضور آیت الله زاده بروجردی آقا سید محمد حسن افتتاح می‌شود.

پس از رحلت آیت الله العظمی بروجردی، به مرور علما، فضلا، تجار، ناشران، نویسندگان و افراد خیر با اهدای کتاب‌های ارزنده به تجهیز این کتابخانه پرداختند که اسامی ایشان در دفتر «اهدا کنندگان» کتابخانه ثبت شده است. از جمله: امام خمینی رحمه الله، آیت الله مرعشی نجفی رحمه الله، حجة الاسلام سید محمد حسن طباطبایی (آیت الله زاده بروجردی)، آقا سیدهادی روحانی، حاج شیخ باقر نهاوندی واعظ، شیخ احمد آل اسحاق، آیت الله حاج سید مصطفی صفایی خوانساری، آقا جمال الدین فدایی اراکی، آقای سید فضل الله بنافتی، حاج سیدهاشم رسولی محلاتی و آیت الله زاده خوانساری می‌باشند.

اما دو نفر بیشترین کتاب را (پس از ارتحال آیت الله العظمی بروجردی) به کتابخانه اهدا کرده‌اند:

یکی آیت الله حاج آقا سیدحسن فرید محسنی اراکی که طبق وصیت شان، کتاب های چاپی ایشان (حدود دو هزار جلد) به کتابخانه اهدا شد. کتاب های خطی معظم له هم به آستان قدس رضوی اهدا شده است.

دیگری مرحوم حاج محمد رضانی مدیر انتشارات «کلاله خاور» تهران بوده که حدود چهل هزار جلد کتاب چاپی و سنگی بویژه دیوان اشعار فارسی (ایشان اکثر دیوان های کوچک و بزرگ را گرد آورده بود که اینک در کتابخانه موجود است) هم چنین دوهزار جلد از کتب لاتین به زبان های فرانسه، آلمانی، روسی، انگلیسی و ترکی و ارزنده تر از همه بیش از دو هزار جلد کتاب خطی ایشان به کتابخانه اهدا شده است.

آقای رضانی در اواخر عمر خود این کتاب ها را به قم انتقال داده بود و در خانه ای اجاره ای به طور موقت نگه داری می کرد تا کتابخانه ای به عنوان صاحب الامر - عجل الله تعالی فرجه الشریف - تاسیس نموده و آن ها را در اختیار عموم قرار دهد. این امر چنان قطعی بود که همه کتاب های چاپی و خطی را به مهر مربوط، ممهور کرده بود، اما اجل مهلت نداد تا این نیت پاک جامه عمل بپوشد. پس از رحلت ایشان با تلاش مسئولان وقت کتابخانه و مرحوم حاج آقا مهدی آیت الله زاده گلپایگانی، بازماندگان محترم ایشان، این ذخیره را در اختیار کتابخانه مسجد اعظم قرار دادند.

با توجه به این که این کتابخانه، چهل سال پیش بنا شده و شرایط آن روز متفاوت و تعداد مراجعان محدود بوده، لذا هم اکنون با مشکلات عمده ای از جهت کم بودن مکان برای کتاب ها و هم برای مراجعان مواجه هستیم. تمام ظرفیت برای قفسه بندی تکمیل شده است. سالن های مطالعه بیش از گنجایش عضوگیری کرده است. هم چنین چون کتابخانه در مرکز شهر واقع شده (البته از یک جهت خوب است) اما آلودگی هوا، صدای وسایط نقلیه و تردد عابرین، اثر نامطلوبی برای کتابخانه دارد، هر چند اخیرا اقداماتی برای تهویه مخزن کتب خطی انجام گرفته، اما هنوز از جهت سیستم های حفاظتی و آفت زدایی به وضع مطلوب نرسیده ایم. یکی از اقدامات لازم، تهیه میکروفیلم از کتب خطی نفیس است.

در حال حاضر این کتابخانه، 4714 جلد کتاب خطی دارد که فهرست آن ها در سه مرحله تهیه شده است:

1. فهرست اولیه به وسیله آقایان حجج اسلام شیخ عبدالغنی مهدوی صفت، میرزا حسن آشتیانی، آقا سیدحسن مدرسی طباطبایی و آقای حاج محمد رضانی صورت گرفته است. آقای رضانی در اول نسخه هایی که به کتابخانه اهدا شده

یادداشت‌های نسخه‌شناسی داشتند که به وسیله حاج آقا مهدوی با خط زیبا و چشم نوازشان به صورت فهرست در دفترهای رحلی در آمده است.

2. فهرست دوم توسط حضرت آیت الله استادی در سال 5631 شمسی در يك جلد تهیه شده و به چاپ رسیده است که سال‌ها مورد استفاده دوستداران کتاب و اهل تحقیق و مؤسسات تحقیقاتی بوده است.

3. و بالاخره فهرست سوم که فهرست نهایی کتب خطی خواهد بود توسط این جانب و حجة الاسلام طیار مراغی در سال 9731 شمسی با استفاده از فهرست حضرت آیت الله استادی استخراج و تهیه شده است که باید در چند جلد چاپ شود.

شایان ذکر است که در حدود دویست جلد نیز که بیش از تعداد فهرست شده توسط آیت الله استادی می‌باشد و به عنوان اوراق پراکنده و غیر قابل استفاده در انبار باقی مانده بود که توسط آقای علی خلیلی تبریزی بازسازی، تنظیم و فهرست شده است.

در طول سال جز تعطیلات رسمی، کتابخانه باز و آماده خدمات رسانی به محققان است. هر روز صبح‌ها از ساعت 7/03 تا 31/03، و عصرها از ساعت 51 تا 12 باز می‌باشد.